

— SVETA —

Cecilija

ČASOPIS ZA DUHOVNU
GLAZBU

GLASILO INSTITUTA ZA
CRKVENU GLAZBU

Godište LIII Broj 3
Srpanj — Rujan 1983.
YU ISSN 002045

UREĐUJE:

Uredničko vijeće

GLAVNI I ODGOVORNI

UREDNIK:

Andelko Milanović

TEHNIČKI UREDNIK:

Josip Korpar (tel. 271-676)

LEKTOR:

Josip Tandarić

NASLOVNA STRANA OMOTA:

Alfred Pal

ADRESA UREDNIŠTVA:

41000 Zagreb, Kaptol 29

IZDAVAČ:

HKD sv. Ćirila i Metoda
Trg kralja Tomislava 21
41000 Zagreb

GODIŠNJA PRETPLATA:

za tuzemstvo 500 din

za inozemstvo 30 \$

Pojedini broj: 125 din

ŽIRO RAČUN BROJ:

30102-678-448

BROJ I NAZIV DEVIZNOG

RAČUNA:

30101-620-16 Zagrebačka banka.

242-409-1010 Zagreb

Časopis izlazi četiri puta godišnj.

SURADNJU SLATI NA:

Uredništvo »Sv. Cecilije«

Kaptol 29, 41000 Zagreb

RUKOPISI I FOTOGRAFIJE

se ne vraćaju

TISAK:

»ZRINSKI« — tiskarsko izdavački zavod, Čakovec

»Sv. Cecilija« oslobođena je plaćanja poreza na promet rješenjem Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu SRH, br. 229/1-1979. od 15. II. 1979.

Uloga i mogućnosti voditelja liturgijskog pjevanja u pripremanju euharistijskog kongresa

Osvješćujući svoj trinaeststoljetni kršćanski korijen, kao znak svoga jedinstva s cijelom Crkvom, naša se domovinska Crkva u zadnjih nekoliko godina svojom tako reći sveukupnom pažnjom, pastoralnim akcijama i pobožnošću usmjerila na euharistiju. Ona joj je postala središnjom temom cjelokupnog obnoviteljskog programa. Nedavno održani 42. međunarodni euharistijski kongres u Lurdu (1981.), prouzročio je kako svojim temeljitim i svestranim pripravama, tako i održavanjem, i po našim mjesnim i pokrajinskim Crkvama pripremu i održavanje lokalnih kongresa, a to sve kao stupnjevit i temeljitu pripremu na naš nacionalni euharistijski kongres iduće (1984.) godine.

Uvijek je Crkva bila svjesna velikog blaga koje posjeduje u euharistiji. Od svog početka ona slavi euharistiju kao »izvor i vrhunac cjelokupne svoje evangelizacije« (PO 5,1). Na posebno intenzivan i uočljiv način želi ova naša posaborska Crkva što više i temeljitije osvjetliti i produbiti svoju vjeru u euharistijsko otajstvo. Jer, nije bila tek puka slučajnost da je II. vatikanski sabor započeo cjelokupnu, potrebnu obnovu Crkve upravo obnovom liturgije i njezine jezgre, srca — euharistije. Stoga je i oživljavanje i produbljivanje euharistijske pobožnosti i euharistijskog života cjelokupnog Božjeg naroda pravi dokaz one autentične obnove koju je Sabor sebi postavio za cilj, a kako je to naglašavao i Pavao VI., a ističe i Ivan Pavao II. (usp. »Coenae Dominicæ«, br. 4).

Sabor i posaborska Crkva ne žele euharistijskog Krista samo pokazivati na udivljenje vjernicima ili svijetu. Za nju je daleko važnije i potrebnije sve poduzeti kako bi svi njezini članovi, dakle i mjesne i pokrajinske i nacionalne, a onda u konačnici i sveopće Crkve, bolje i temeljitije *upoznali euharistijsko otajstvo i doživjeli ga kao korijen i stožer Crkve i crkvenosti*, kao nenadoknadivi izvor i ujedno kao vrhunac kršćaninova sveukupnog života i angažiranja u radu za Božje kraljevstvo.

Euharistijsko slavlje, tj. slavlje Kristove žrtvene gozbe, moralo bi dakle postati središte života kako svakog vjernika i svake kršćanske obitelji, tako i cjelokupne Crkve (usp. OURM br. 1). To pak pretpostavlja cijeli niz nužnih i ispunjenih preduvjeta. U prvom redu, trebalo bi *ostvariti svjesno, aktivno i plodonosno sudjelovanje svih nazočnih vjernika kod svakog, posebno nedjeljnog euharistijskog slavlja*. Ovo opet zahtijeva dužu, intenzivnu i temeljitiju katehezu o euharistiji, katehezu svih uzrasta u svakoj našoj pojedinoj mjesnoj i pokrajinskoj Crkvi. Stoga se može s pravom reći da će održavanje nacionalnog euharistijskog kongresa u nas uroditi u onoj mjeri željenim plodom za rast vjere i za unapređenje kršćanskog života našeg vjernika (usp. SC 1, LG 1) — za godine koje su pred nama, u kojoj se mjeri najprije ostvari temeljita i sveobuhvatna euharistijska priprema cijele naše domovinske Crkve.

Ovakav pothvat, širokih razmjera i naglašene dubine, u vjerskom i liturgijskom životu i praksi naše domaće Crkve, naših vjernika, neminovno postavlja najozbiljnije pitanje i svetoj, liturgijskoj glazbi, sastavnom dijelu svakoga svečanog euharistijskog slavlja: 'Što kažeš o sebi?' — Odgovor njezin bi morao glasiti i a priori i a posteriori, tj. i po njezinoj ulozi i mjestu u euharistijskom slavlju koje joj je Sabor dodijelio kao i o konkretnoj ugradnji u euharistijska slavlja naših župskih i drugih liturgijskih zajednica: 'Ja, sveta, liturgijska glazba želim biti ancilla liturgiae, uslužna služavka, pomoćnica liturgije, osobito euharistije u ispunjavanju njezine prevažne zadaće u životu Crkve i svakoga pojedinog kršćanina.'

Ako je tako, onda je očito da u okviru pripremanja i održavanja euharistijskog kongresa moraju doći do izražaja i najozbiljnija nastojanja crkvenih glazbenika i svih voditelja crkvenog pjevanja oko ispunjavanja zahtjeva i ostvarivanja naputaka i Sabora i zadnjih papa; da sveta naime glazba doista bude sastavni dio svakoga svečanog liturgijskog, posebno euharistijskog slavlja (usp. SC 112, MS 5). Oni bi morali poduzeti sve što se nalazi u njihovoj moći i nadležnosti da pokažu kako sveta glazba u liturgiji, osim svoje pastoralne uloge u učvršćivanju jedinstva liturgijske zajednice i stvaranja blagdanskih raspoloženja u njoj, poklanja svoj glas samom Bogočovjeku Isusu Kristu, koji u euharistijskom slavlju prinosi Ocu dostojnu žrtvu hvale, i tako ga na najprikladniji način proslavlja. Jer, kako ta Kristova žrtva hvale postaje sakramentalno prisutna u svetoj misi, u euharistiji, to se i za svetu glazbu u euharistijskom slavlju može reći da ona ima udijela u istoj slavi koju Isus Krist daje Ocu.

S druge strane, sveta glazba, ako je uistinu liturgijska, tj. ako se zasniva na istim teološkim načelima koja su temelj i same liturgije, ostvaruje svoj udio u posvećenju onih koji pjevaju ili pak pažljivo slušaju, bitnim dijelom svoje moći da pokreće dušu, jače i intenzivnije nego govorna riječ, evangelizirajući narod Božji svojim odsjevom božanske ljepote, muzikalnošću liturgijske riječi. Liturgija je naime, po svojoj biti ne samo čin zajednice, nego je i svečanost. Stoga treba preobražavajuću snagu umjetnosti. Zato umjetnički zahtjevnija crkvena glazba ne samo da se ne protivi biti kršćanske liturgije, nego je ona zapravo njezin nužni oblik pomoću kojeg se izriče vjera u veličanstvo proslavljenoga Isusa Krista, koje obuhvaća cijeli svijet. Uz druge svoje zadaće, liturgija mora zahtijevati i umjetničko transponiranje glazbe svemira uz pomoć vjere u našu ljudsku glazbu, melodiju kojom ćemo moći prikladno proslavljati utjelovljenu Riječ Božju. A takva glazba podložna je složenijem zakonu od glazbe koja se upotrebljava izvan liturgije iz bilo kojeg mu drago razloga i povoda u našem svakodnevlju.

Stoga je razumljiv zahtjev saborske i posaborske obnovljene liturgije glede upotrebe glazbe u njezinim slavljinama, da liturgijska riječ, obučena u odgovarajuće glazbeno ruho ima prednost pred čisto umjetničkim (radi same umjetnosti primjenjivanim) iskazivanjima bez odgovarajućeg sadržaja.

Prema tome, i crkveni glazbenik i voditelj pjevanja u liturgijskoj zajednici, ako je istinski glazbenik i ako poštiva liturgijsku zakonitost i uvažava

duh obnovljene liturgije, učinit će sve da i u njegovoj sredini dinamična prisutnost utjelovljene Riječi Božje bude što očitija. I sam će se najprije usavršavati, da bi mogao što potpunije sudjelovati u predokusu vječnog himna nebesnika koji pjevaju u slavlju nebeske liturgije blaženstva Presvetog Trojstva, koje i njemu daje ljudski glazbeni talenat i umjetničke sposobnosti da može ostvariti svoju najuzvišeniju službu: slaviti Boga. — S pravom se očekuje i od crkvenog glazbenika i svakog drugog voditelja liturgijskog pjevanja da budu svjesni kako su nenadoknadivi i u pružanju svoje pomoći i pjevačkom zboru ili skupini pjevača i cjelokupnoj liturgijskoj zajednici u njezinu hvaljenju Boga i plodonosnom slavljenju otajstva spasenja.

Kako ispravno upotrebljavati glazbu u euharistijskom slavlju?

Obnovljena liturgija svih sakramenata, posebno euharistije pruža nam mnogo više zakonitih mogućnosti da je plodno slavimo nego što se mi tim mogućnostima našalost služimo. Još uvijek ima po našim mnogim župama i drugim liturgijskim zajednicama stereotipnih oblika euharistijskih slavlja. Najčešće su to slavlja svećenika-liturga za dotičnu zajednicu, ali ne i slavlja, bogoslužja konkretne okupljene zajednice kojima svećenik-liturg predsjeda. Ali, ako je *cijela liturgijska zajednica* kao zajednica zadužena da živi i očituje svoju vjeru i da je dalje prenosi, tada bi moralo i liturgijsko, euharistijsko slavlje, tj. celebracija njihove zajedničke vjere, biti označeno aktivnim i svjesnim sudjelovanjem svih članova dotične zajednice, a ne samo, ili skoro samo, svećenika-liturga i njegovih najbližih pomoćnika. Glede upotrebe glazbe u slavlju zajednice, posaborska Uputa o glazbi u bogoštovlju *Musicam sacram* ističe: »Ne može u svetom bogoslužju biti ništa svečanije ni ugodnije od skupa u kojem svi svoju vjeru i pobožnost izražavaju pjevanjem. Neka se stoga to sudjelovanje puka koje se očituje pjevanjem skrbno promiče« (br. 16).

Temeljno pravilo za upotrebu glazbe u euharistijskom slavlju, tj. za izbor oblika i sadržaja pjesama i drugih skladbi, bio bi potvrdni odgovor na pitanje da li one mogu biti doista odraz, *izričaj vjere konkretne zajednice* vjernika koja slavi dotično slavlje. — A ta će zajednica biti različita: jednom djeca ili mladež, drugi put predstavnici svih uzrasta župske zajednice, drugi koji put samo odrasli (ili poglavito već starije osobe), a ponekad će biti i kakva ekskluzivna zajednica redovnica ili bogoslova. Svaka od njih zahtijeva odgovarajući i izbor skladbi i način njihova izvođenja, tj. višeglasno, unisono ili solističko pjevanje.

Poštuje li se ovo temeljno pravilo, neće biti grčevitog održavanja od ranije uhodane prakse da crkveni pjevački zbor neumjesno i nezakonito pošto-poto želi imati ulogu i cijele liturgijske zajednice, niti će njegova »zamjena« — novonastali »ansambli« koji izvode »duhovni« džez te tzv. pop i rock-glazbu, postati više-manje jedina muzicirajuća elita na našim euharistijskim slavljinama. Ni prva, a još manje druga krajnost nema u obnovljenoj liturgiji euharistijskih slavlja svoga mjesta

dakako tamo gdje se želi uvažiti zakon, a pogotovo duh obnovljene liturgije!

Osim konkretne zajednice vjernika kao važnog čimbenika za ispravno upotrebljavanje glazbe u euharistijskom slavlju, i sam *oblik slavlja* kao i *funkcije njegovih pojedinih dijelova* utječu na njihov glazbeni oblik i izričaj. Stoga *ne odgovara ni shvaćanju samoga euharistijskog slavlja, a još manje njegovoj zadaći i duhu ako se na pojedinom njegovom dijelu pjeva ili izvodi što mu god drago tj. »što narod zna«*. Tako, nedjeljno euharistijsko slavlje ne dopušta upotrebu marijanskih pjesama mjesto svoga proprija, ili, recimo, poklik »Svet« pjevanje koje poznate božićne pjesme (u božićnom vremenu). Pretpostavljam da će se mnogi samo nasmijati, jer će im spomenuta tvrdnja izgledati suvišna. Nažalost, po ne rijetkim župama koje sam zadnjih godina posjetio praksa je upravo takva! — Iako postojeći propisi i rubrike, glede liturgijskih slavlja nemaju kao svoju posljedicu nekadašnje moralne sankcije (grijeih teži ili lakši), to ni u kojem slučaju ne znači da ih ne treba uvažavati. Svaka samovolja prema pravilnoj upotrebi glazbenih oblika i njihovog sadržaja, pa i samih izvođača pjevanja u liturgiji, posebno u euharistijskom slavlju, najčešće su znak ili neupućenosti ili nemarnosti, ili pak odsutnosti osjećaja za crkveno i liturgijsko, najprije kod dotičnog svećenika-liturga, a onda i (ili) njegova prvog pomoćnika, voditelja liturgijskog pjevanja.

Da bi ispravno glazbeno oblikovao euharistijsko slavlje, voditelj liturgijskog pjevanja će voditi računa: a) o naravi svakog pojedinog dijela slavlja, b) o tzv. principu kontrasta i (po mogućnosti), c) o tematskom jedinstvu.

Ad a) Ranija dioba misnog slavlja na ordinarij i proprij ne bi se mogla primjenjivati i u obnovljenom Redu mise. Danas treba pojedine dijelove mise razlikovati prema njihovoj zadaći i ulozi u liturgiji. Stoga se sada radije govori o tzv. *samoostalnim dijelovima*, a to su: Gospodine, Slava, pripjevni psalam, Vjerujem, Svet, usklici poslije pretvorbe, te o *popratnim dijelovima*, (koji prate određene radnje) a to su: Ulazna pjesma, pjesma Aleluja prije evanđelja, Prikazna pjesma, Jaganjče Božji te Pričesna pjesma. Voditelj će se pjevanja pobrinuti da se obdržavaju postojeći propisi glede upotrebe parafraza za pojedine spomenute dijelove, pri čemu valja naglasiti da se kod upotrebe glazbenih oblika za popratne dijelove može služiti većom slobodom (jer je zapravo bitan obred koji te pjesme prate); ali uvažavajući svakako zahtjev da se takve pjesme slažu s dotičnim dijelom mise (ulaz, pripremanje darova ...), s blagdanom (Gospodnji, Marijin ...) i s liturgijskim vremenom (Došašće, Korizma ...).

Ad b) Sve dijelove koji se glazbeno oblikuju ne valja izvoditi u istovjetnom obliku. Voditelj će pjevanja imati na pameti da se u misnom slavlju iskoriste pjesme (pučka popijevka ili polifonija), psalmodija (antifone i psalmi) i poklici. Ovisno o zajednici on će imati na raspolaganju skupinu pjevača ili zbor, solistu i cijelu zajednicu. Stoga će i napraviti takav izbor skladbi da se izbjegne monotonija zbog istih oblika i istih izvođača pjevanja.

Ad c) Svaki upućeniji voditelj pjevanja već je primijetio da više-manje svako (pogotovo nedjeljno) euharistijsko slavlje ima dominirajuću temu koja se provlači od početka do kraja slavlja: npr. klanjanje, slavljenje, zahvaljivanje, kajanje, prošnja ... Kad je to moguće, voditelj će voditi računa i o opravdanosti uvažavanja ovoga principa u ispravnom glazbenom oblikovanju euharistijskog slavlja.

Što ćemo pjevati na našim euharistijskim slavljinama?

Da bismo, kao voditelji pjevanja po našim liturgijskim zajednicama što bolje i svrhovitije pridonijeli zadatku koji je postavljen pred našu domovinsku Crkvu dok se priprema na svoj nacionalni euharistijski kongres, zadatku koji je naznačen na početku ovog izlaganja, potrebno je iskoristiti, uz našu volju i znanje, i glazbenu građu koja nam u ovom trenutku stoji na raspolaganju. Većina voditelja liturgijskog pjevanja već je bila uključena u pripremanje i održavanje pokrajinskih ili dijecezanskih euharistijskih kongresa. Za te prigode dobivali su posebne sugestije što i kako se imalo pjevati. Tako su biskupije splitske metropolije izdale prigodnu »pjesmaricu« sa 48 pjesama s euharistijskom tematikom; riječka nadbiskupija je ponudila za svoj kongres izbor od 22 pjesme i poklika za euharistijsko slavlje odraslih i djece. Slične izbore građe imale su (koliko je meni poznato) i zadarska i zagrebačka nadbiskupija. Zanimljivo je da su više-manje svi ti izbori slični, tj. da sadrže poglavito euharistijske pjesme u strogom smislu riječi, tj. za pričest, za klanjanje ili procesiju. No, ako euharistiju promatramo u njezinoj cjelovitosti, to bi onda trebalo misliti i na cjelokupno euharistijsko slavlje, tj. na odgovarajuće glazbene oblike i sadržaje i drugih dijelova euharistijskog slavlja.

Za tu svrhu, daleko najbolju ponudu imamo u našoj novoj pjesmarici: »*Pjevajte Gospodu pjesmu novu*« (Zgb 1983). Ova bi, naime, trebalo da »sadrži sve ono što zadovoljava literarnim, dogmatskim, liturgijskim, i glazbenim kriterijima koje postavlja Uredba o sv. bogoslužju II. vatikanskog sabora, Uputa o glazbi u sv. bogoslužju kao i primjena tih dokumenata u obnovljenim liturgijskim knjigama« (Predgovor). — Bez nakane da se dade konačna i neopoziva ocjena cjelokupnog ploda rada komisije »za izradu ove jedinstvene liturgijske pjesmarice u hrvatskom govornom području«, može se mirne duše ustvrditi da je ona, iako nesavršena kao i svako ljudsko djelo, uistinu najbolje ostvarenje na liturgijsko-glazbenom području nakon Sabora u nas. — Osim liturgijskih tekstova Misala, Casoslova i Obrednika, pjesmarica sadrži veliki broj psalama za slobodnu upotrebu, te himana i popijevki, poglavito za ispravno glazbeno oblikovanje nedjeljnoga euharistijskog slavlja, te na blagdane i sveta vremena. (Sadrži još glazbene oblike za slavlja liturgije drugih sakramenata, blagoslovina kao i određen broj popijevki za neliturgijska slavlja i druge zgrade.)

Svaki će voditelj pjevanja, kojemu je imalo stalo do crkvenog i liturgijskog duha u njegovoj zajednici, posegnuti za ovom pjesmaricom. I neće

se pokajati! Jer, ona je pravi izazov da se svim silama i znanjem dadne na posao, kako bi u njegovoj liturgijskoj zajednici *liturgijska pjesma* bila što djelotvornija.

U ovom času bi, bez ikakve sumnje, veoma dobro došli pomjesni sastanci voditelja pjevanja pojedine regije ili biskupije, na kojima bi se uz izmjenu iskustava (i s novom pjesmaricom) dobile valjane i određene upute i prijedlozi za neposredan rad u zajednicama župskim i liturgijskim. Očekujemo da će odgovorni na tom području i poduzeti stvarne potrebne pothvate. No, dok se to ne zbude, bit će potrebno da se svatko sam malo potruđi, pa prouči ako ne kompletu pjesmaricu, a ono barem glavne njezine dijelove i jedinice.

Osim liturgijskih tekstova Misala (šteta što je uvršten tek minimalni izbor melodija za pojedine od tih tekstova), valjalo bi posebnu pažnju posvetiti osnovnoj strukturi drugih dijelova misnog slavlja: ulaznim pjesmama, pripjevnim psalmima, pjesmama kod prinošenja darova, pričesnim pjesmama i pjesmama za zahvalu poslije pričesti.

Između velikog broja ponuđenih glazbenih jedinica prednost bi imale zbog boljeg sadržaja skladbe pod ovim brojevima:

— *ulazne pjesme*: 78, 1 i 2; 79, 1—3; 81; 82; 167, 1; 204/205/; 206; 208; 209; 211; 212/213/; 214; 215; 217; 219; 220; 221; 224 1/2; 226, 1; 227, 1; 228, 1/2/; 239/240/; 275, 1/276, 277/.

— *pripjevni psalmi*: 89/90/; 91/?/; 93/94, 95/; 99; 106/107/; 108; 109; 110; 111; 113; 116; 118; 119; 122; 123; 124, 1 i 3; 127; 130; 131.

— *kod prinošenja darova*: 167, 2; 224, 3; 226, 2, 3; 227, 2; 228; 2; 229, 230; 231; 232; 237, 325; 327.

— *za vrijeme pričješćivanja*: 100/101/; 129; 135, 1, 2; 136, 3; 150; 152; 153; 154/155/; 156; 157; 158;

166; 167, 3, 4; 171; 187; 199; 242; 243; 246; 247; 248—256; 283; 286; 275, 2—7/276, 277/; 278.

— *za zahvalu poslije pričesti*: 160/161/; 184; 185; 186; 188; 201, 202/203/; 238; 241; 258; 259; 260; 264—271; 281/282/; (samo nema navedenih riječi?!) 508,/509/.

— *za čašćenje euharistije izvan mise — zajedničko klanjanje*: 149; 175; 178; 210; 216; 225; 236; 244; 245; 261; 262; 263; 272; 273/274/.

Za glazbeno oblikovanje euharistijskog slavlja s djecom doći će dobro sve glazbene jedinice od br. 289 do 338, raspoređene na one dijelove i u ono vrijeme kako su i predviđene!

Od ovog velikog izbora navedenih glazbenih jedinica iz naše nove liturgijske pjesmarice svaki će voditelj pjevanja uzeti najprije one koje mu odgovaraju najbolje u radu sa skupinom pjevača, zborom ili s cijelom zajednicom.

Pjesme predviđene za pojedina liturgijska sveta vremena i blagdane upotrebljavat će na mjestima u samom slavlju — prema postojećim odredbama iz Misala.

Ako voditelj liturgijskog pjevanja nauči svoje pjevače i svoju zajednicu na mjesec u prosjeku samo po jednu glazbenu jedinicu iz svake od navedenih grupa (a uz malo truda i volje to će vrlo lako postići), imat će na svom izboru tridesetak novih liturgijskih popijevki, himana, psalama. Bit će to bez dvojbe velika duhovna dobit za cijelu liturgijsku zajednicu kojoj i sam odgovorno pripada. A sam će osjetiti zadovoljstvo i radost da i njegovom zaslugom njegova braća i sestre u istoj vjeri slavlja zajedničke vjere i nade slave radosnije i plodnije.

Franjo KOMARICA, Sarajevo

»Najprije zahvaljujem na pjesmarici **PJEVAJTE GOSPODU PJESMU NOVU**. Čestitam, veoma je lijepo uređena, obogaćena novim tekstovima, novim pjesmicama i skladateljima. To je veliki doprinos za našu liturgijsku pobožnost. Zato želim da se što prije u što većem broju nađe u rukama vjernika da dostojno pjevaju Gospodinu pjesmu novu«.

S. M. Klara Dugić